

Karl Uve Knausgor

MOJA BORBA

Treći tom

BOOKA.

Knjiga **062**

Edicija **Zapadno od sunca**

KARL UVE KNAUSGOR
MOJA BORBA
TREĆI TOM

Naslov originala
KARL OVE KNAUSGÅRD

MIN KAMP
TREDJE BOK

Copyright © 2010, Forlaget Oktober as, Oslo
All rights reserved

ZA IZDAVAČA
Ivan Bevc
Nika Strugar Bevc

© za srpsko izdanje

BOOKA

11000 Beograd, Slanački put 128
office@booka.in

www.booka.in

PREVOD S NORVEŠKOG
Radoš Kosović

LEKTURA
Agencija Tekstogradnja

KOREKTURA
Dragana Raković

DIZAJN KORICA I PRELOM
Vjeko Sumić

ŠTAMPA
DMD Štamparija

Beograd, 2016.
Tiraž 2500

Prevod ove knjige objavljen je uz pomoć
NORLA fondacije.

Sva prava zadržana.
Nijedan deo ove knjige ne može se koristiti
niti reprodukovati u bilo kom obliku bez pismene
saglasnosti izdavača.

MOJA BORBA

ROMAN

KARL UVE KNAUSGOR

S NORVEŠKOG PREVEO
Radoš Kosović

Treći tom

BOOK.

ČETVRTI DEO

Jednog toplog i oblačnog dana u avgustu 1969. godine, po uzanom putu na obodu ostrva na jugu Norveške, između bašta i litica, livada i šumaraka, preko brežuljaka i oko oštih krivina, ponekad opkoljen drvećem, kao u tunelu, ponekad uz otvoreno more, išao je autobus. Pripadao je Parobrodskom preduzeću u Arendalu, i kao i svi njihovi autobusi bio smeđe boje, svetle i tamne. Prešao je most, zatim prošao pored uzanog zaliva, dao migavac, skrenuo desno i zaustavio se. Vrata su se otvorila i izašla je mala porodica. Otac, visok i vitak čovek u beloj košulji i svetlim pantalonama od poliestera, nosio je dva kofera. Majka, u bež kaputu i sa svetloplavom maramom koja joj je pokrivala kosu, držala je dečja kolica jednom rukom i vodila dečaćića drugom. Masni sivi izduvni gasovi autobusa visili su na tren nad asfaltom pre nego što je pošao dalje.

– Ima dosta da se ide – rekao je otac.

– Hoćeš li moći, Ingve? – pitala je majka i pogledala dečaka, koji je klimnuo glavom.

– Naravno – odgovorio je.

Imao je četiri i po godine, svetlu, skoro belu kosu i ten preplanuo posle dugog leta na suncu. Njegov brat, jedva osam meseci star, ležao je u kolicima i zurio u nebo, ne znajući gde su niti kuda idu.

Lagano su krenuli uzbrdo. Put je bio pošljunčan, pun većih i manjih bara posle pljuska. S obe strane prostirale su se njive. Zaravan, nekih petsto metara duga, završavala se šumom, koja se spuštala do kamenitih obala, niska, kao pritisnuta vetrom s mora.

Novoizgrađena kuća stajala je na desnoj strani. Osim nje, u okolini nije bilo drugih građevina.

Veliki amortizeri dečjih kolica su škripali. Beba je posle izvesnog vremena zatvorila oči, uljuljkana u san tim divnim njihanjem. Otac, kratke tamne kose i guste crne brade, spustio je kofer kako bi rukom obrisao znoj sa čela.

– Kakva žega – kazao je.

– Da – složila se majka. – Ali bliže moru je možda svežije.

– Nadajmo se – rekao je i opet podigao kofer.

Ta u svakom smislu obična porodica – mladi roditelji, kao što su skoro svi roditelji bili u to vreme, i dvoje dece, koliko su skoro svi imali u to vreme – iselila se iz Osla, gde je skoro pet godina živela u Tereses Gate, tik pored stadiona Bišlet, i stigla na ostrvo Trumeju, gde im se gradila nova kuća u budućem naselju. Dok su čekali da bude dovršena, iznajmljivali su drugu, staru kuću u kampu Huve. U Oslu je on preko dana studirao, engleski i norveški, a noću je radio kao čuvar, dok je ona išla u višu medicinsku školu Ulevol. Iako još nije bio okončao obrazovanje, tražio je i dobio posao nastavnika u osnovnoj školi Ruliheden, dok će ona raditi u sanatorijumu Kokeplasen za nervno obolele. Upoznali su se u Kristijansandu sa sedamnaest godina, ona je zatrudnela s devetnaest, venčali su se s dvadeset, na malom imanju na zapadu Norveške gde je ona odrasla. Niko iz njegove porodice nije došao na svadbu, i mada se na svim fotografijama osmehuje, okružuje ga nekakva zona usamljenosti, vidi se da ne pripada tu, među njenom braćom i sestrama, tetkama, tečama i njihovom decom.

Sada imaju dvadeset četiri godine i njihov pravi život stoji pred

njima. Imaju posao, kuću, decu. To su njih dvoje, a i budućnost kojoj idu u susret takođe je njihova.

Ili?

Rođeni su iste godine, 1944, i pripadaju prvoj posleratnoj generaciji koja je na tako mnogo načina oličavala nešto novo, posebno zbog toga što su prvi u ovoj zemlji čiji se život odvijao u jednom temeljno isplaniranom društvu. Pedesete su bile vreme izgradnje institucija – školstva, zdravstva, socijalnog staranja, puteva – kao i vreme biroa i postrojenja, velelepne centralizacije, koja se za upadljivo kratko vreme odrazila na način na koji se živi. Njen otac, rođen početkom dvadesetog veka, poticao je s imanja na kojem je odrasla, u Serbevogu u Itre Sognu, i nije imao nikakvo obrazovanje. Njen deda je rođen na nekom od obližnjih ostrva, verovatno kao i njen praded a i čukundeda. Njena majka je poticala s imanja u Jelsteru, deset milja daleko, ni ona nije imala nikakvo obrazovanje, a njena porodica je tu živela još od šesnaestog veka. Što se tiče njegove porodice, nalazila se malo više na društvenoj lestvici, u smislu da su njegov otac i stric imali više obrazovanje. Ali i oni su živeli na istom mestu kao i njihovi roditelji, tačnije u Kristijansandu. Njegova majka, koja nije bila obrazovana, dolazila je iz Osgoštranda, otac joj je bio brodski pilot, a bilo je i policajaca u njihovoj porodici. Kada je upoznala svog muža, preselila se u njegovo rodno mesto. Tako se to radilo. Promena koja se desila pedesetih i šezdesetih bila je prava revolucija, samo bez uobičajene revolucionarne silovitosti i iracionalnosti. Ne samo što su deca ribara i seljaka, industrijskih radnika i bakalina upisivala fakultete i obrazovala se za nastavnike i psihologe, istoričare i sociologe već su se i mnogi naseljavali na mestima daleko od krajeva iz kojih potiče njihova porodica. Činjenica da su to radili sasvim prirodno mnogo govori o snazi duha vremena. Duh vremena dolazi spolja, ali dela iznutra. Pred njim su svi isti, ali on nije isti ni za koga. Toj mladoj majci iz šezdesetih bila je apsurdna pomisao da se uda

za muškarca iz susednog mesta i tamo provede ostatak života. Htela je da ode! Htela je sasvim svoj život! Tako je bilo i s njenim bratom i sestrama, i u svim porodicama u celoj zemlji. Ali zašto su to hteli? Odakle to snažno ubeđenje? Odakle to *novo*? U porodici nije postojala takva tradicija; otputovao je samo njen stric Magnus, i to u Ameriku, zbog siromaštva kod kuće, a život koji je tamo vodio bio je skoro identičan onom na zapadu Norveške. A s tim mladim ocem iz šezdesetih bilo je drugačije, njegova porodica je očekivala da će se obrazovati, ali ne i da će se oženiti ćerkom zemljoradnika sa zapada i nastaniti se u novom naselju nadomak malog južnjačkog grada.

Ali eto ih tog toplog oblačnog dana avgusta 1969. godine, na putu do svog novog doma, on vukući dva teška kofera prepuna odeće iz šezdesetih, ona gurajući dečja kolica iz šezdesetih, s bebom obučenom u odelce iz šezdesetih, što će reći belo i puno čipke, a između njih, klateći se tamo-amo, veseo i radoznao, uzbuđen i pun iščekivanja, ide njihov stariji sin Ingve. Prošli su zaravan, pa kroz mali pojas šume do otvorene kapije i ušli u veliki kamp. S desne strane nalazila se automehaničarska radionica u posedu izvesnog Vrolsena, s leve velike crvene oranice oko otvorene šljunkovite zaravni, a iza toga borova šuma.

Kilometar istočno nalazila se trumejska crkva, kamena, iz 1150. godine, mada su neki njeni delovi bili još stariji, po svemu sudeći jedna od najstarijih crkava u zemlji. Stajala je na maloj uzvisini i od pamtiveka služila kao orijentir za brodove koji su prolazili, ubeležena na svim pomorskim kartama. Na Merdeu, jednom od obližnjih ostrvaca, nalazilo se staro kapetansko imanje, koje je svedočilo o zlatnom dobu tog kraja, u osamnaestom i devetnaestom veku, kada je cvetala trgovina s ostatkom sveta, posebno drvnom građom. Prilikom školskih poseta Muzeju Istočnog Agdera učenicima su pokazivali holandske i kineske predmete koji potiču iz tog perioda i još ranijeg. Na Trumeji je bilo neobičnih, stranih

biljaka, doplovelih na brodovima koji su praznili vodu, i kako se učilo u lokalnim školama, prvi krompir u zemlji gajen je upravo na Trumeji. U kraljevskim sagama Snorija Sturlasona ostrvo se pominje nekoliko puta, u zemlji livada i njiva ljudi su nalazili vrhove strela iz kamenog doba, među okruglim kamenjem dugih obala bilo je fosila.

Ali dok je novopridošla porodica sa svojim prnjama polako prolazila otvorenim krajolikom, okruženje nije prožimao ni deseti, ni trinaesti, ni sedamnaesti, ni devetnaesti vek. Prožimao ga je Drugi svetski rat. Za vreme rata Nemci su koristili tu oblast, mnoge oranice i kuće upravo su oni stvorili. U šumi je bilo niskih betonskih bunkera, sasvim nedirnutih, a na vrhovima padina duž obala stajalo je nekoliko topovskih položaja. U okolini se čak nalazilo i staro nemačko letilište.

Kuća u kojoj će provesti narednih godinu dana stajala je sama usred šume. Bila je crvene boje, s belim prozorskim okvirima. Ujednačeno šuštanje dopiralo je od mora, koje se nije moglo videti, ali koje se nalazilo samo nekoliko stotina metara niže. Mirisalo je na šumu i slanu vodu.

Otac je spustio kofere, izvadio ključ i otvorio vrata. Unutra je bio hodnik, kuhinja, dnevna soba s peći na drva, kombinacija kupatila i vešernice, a na spratu tri spavaće sobe. Zidovi bez izolacije, kuhinja jednostavno opremljena. Nije bilo telefona, mašine za sudove, mašine za veš, televizora.

– Stigli smo – kazao je otac i odneo kofere do spavaće sobe dok je Ingve trčao od prozora do prozora i gledao napolje, a majka parkirala kolica s usnulim detetom na stepeniku ispred kuće.

Ja se, naravno, ne sećam ničega iz tog doba. Nikako ne mogu da se poistovetim s bebom koju su moji roditelji slikali, toliko je teško, zapravo, da mi se čini pogrešnim da upotrebim reč „ja“ za nju, dok tako leži na stolu za previjanje, na primer, neobično rumene kože,

ispruženih ruku i nogu i lica iskrivljenog od plača čiji uzrok više niko ne pamti, ili na ovčijoj koži, u beloj pidžami, još crvena u licu, s velikim, tamnim, malčice razrokim očima. Da li je to stvorenje isto ovo što sedi u Malmeu i piše ove reči? A hoće li stvorenje što sedi u Malmeu i piše ove reči, četrdeset godina staro, jednog oblačnog septembarskog dana u sobi punoj šuštanja saobraćaja i zavijanja jesenjeg vetra u starinskoj ventilaciji, biti isto što i sêd zguren starac koji će kroz četrdeset godina možda sedeti, drhtati i balaviti u staračkom domu negde u švedskim šumama? A da i ne govorimo o telu koje će se jednog dana naći na stolu u mrtvačnici. Ljudi će ga još nazivati „Karl Uve“. I nije li neverovatno što sve to pokriva jedno ime? Pokriva fetus u stomaku, bebu na stolu za previjanje, četrdesetogodišnjaka pred kompjuterom, starca u stolici, leš na stolu. Zar ne bi bilo prirodnije koristiti različita imena, jer se njihov identitet i shvatanje sebe toliko razlikuju? Možda bi se fetus mogao zvati Jens Uve, na primer, a beba Nils Uve, petogodišnjak do desetogodišnjaka Per Uve, desetogodišnjak do dvanaestogodišnjaka Gejr Uve, trinaestogodišnjak do sedamnaestogodišnjaka Kurt Uve, sedamnaestogodišnjak do dvadesettrogodišnjaka Jon Uve, dvadesettrogodišnjak do tridesetdvogodišnjaka Tur Uve, tridesetdvogodišnjak do četrdesetšestogodišnjaka Karl Uve, i tako dalje, i tako dalje? Tada bi ime predstavljalo ono jedinstveno u tom uzrastu, srednje ime bi predstavljalo kontinuitet, a prezime porodičnu pripadnost.

Ne, ne sećam se ničega iz tog doba, ne znam čak ni u kojoj smo kući živeli, iako mi ju je tata jednom pokazao. Sve što znam o tom periodu dolazi iz priče mojih roditelja i slika koje sam video. Te zime bilo je nekoliko metara snega, kao što se dešava na jugu, put do kuće ličio je na mali kanjon. Evo Ingvea koji me gura u kolicima, evo ga na svojim malim skijama, smeje se ka fotografu. Stoji u sobi, pokazuje na mene i smeje se, ili ja stojim sam i držim se za krevetac. Zvao sam ga „Aua“, bila je to moja prva reč. On je jedini

razumeo šta govorim, kako su mi ispričali, prevodio je mami i tati. Takođe znam da je Ingve išao naokolo i zvonio na vrata da pita ima li dece unutra, to je baka posle uvek prepričavala. „Stanuje li ovde neko dete?“, govorila je dečjim glasom i smejala se. I znam da sam ja pao na stepeništu, doživeo nekakav šok, prestao da dišem, lice mi je poplavelo i imao sam grčeve, mama je sa mnom u naručju otrčala do najbliže kuće s telefonom. Mislila je da je epilepsija, ali pogrešila je, nije bilo ništa. I znam da je tata voleo nastavnički posao, bio je sposoban pedagog, i da je neke od tih godina odveo svoje odeljenje na planinu. Ima i slika s tog puta, na svakoj izgleda mlado i srećno, okružen adolescentima obučanim meko, na način karakterističan za prve godine sedamdesetih. Vuneni džemperi, široke pantalone, gumene čizme. Kosa im je duga, ne toliko duga i uvezana kao šezdesetih, ali duga i meka, pada im na meka pubertetska lica. Mama je jednom rekla da nikada nije bio tako srećan kao tad. A ima i slika s bakom, Ingveom i sa mnom – dve ispred zaleđenog jezerceta, Ingve i ja u velikim džemperima na zakopčavanje koje je baka ištrikala, moj je oker i smeđ – i dve na terasi bakine kuće u Kristijansandu, na jednom je priljubila obraz uz moj, jesen je, nebo je plavo, sunce nisko, gledamo grad, verovatno imam dve ili tri godine.

Moglo bi se reći da te fotografije predstavljaju nekakvo pamćenje, da su vrsta sećanja, samo bez jastva iz kojeg sećanja obično polaze, i pitanje je, naravno, šta onda znače. Video sam nebrojene porodične slike mojih prijatelja i devojaka iz istog perioda, i sve su identične. Iste boje, ista odeća, iste sobe, iste radnje. Ali ništa ne povezujem s tim slikama, u izvesnom smislu su besmislene, a taj aspekt postaje još jasniji kad gledam slike ranijih generacija, to je samo skupina ljudi, nose neobičnu odeću, rade nešto meni nedokučivo. Fotografishemo vreme, ne ljude u njemu, oni su neuhvatljivi. Čak i ljudi iz mog najbližeg okruženja. Ko je bila ta žena što pozira pored šporeta u stanu u Ulici Tereses Gate, obučena u

svetloplavu haljinu, kolena okrenutih jedno ka drugom i rastavljenih potkolenica, u tom tipičnom stavu iz šezdesetih? Ta žena s uvezanom kosom? Plavih očiju i blagog osmeha, toliko blagog da gotovo i nije osmeh? Žena koja drži ruku na dršci sjajne džezve s crvenim poklopcem? Da, to je moja majka, mama lično, ali ko je ona tada bila? O čemu je razmišljala? Kako je posmatrala svoj život, ono što je dotad proživela i ono što ju je čekalo? To samo ona zna, a slika ništa ne govori o tome. Nepoznata žena u nepoznatoj prostoriji, to je sve. A muškarac koji deset godina kasnije sedi na planini i pije kafu iz istog tog crvenog poklopca, pošto se nije setio da spakuje šolje pre nego što su krenuli, ko je on? Čovek uredne crne brade i guste crne kose? Čovek senzibilnih usana i veselog pogleda? O da, to je moj otac, tata lično. Ali ko je bio za samoga sebe u tom trenutku, kao i u svim drugim trenucima, to više niko ne zna. I tako je sa svim ovim slikama, uključujući one na kojima sam ja. Potpuno su prazne, jedini smisao koji se s njih može očitati jeste onaj koji je vreme stvorilo. A ipak su te slike deo mene i moje najintimnije priče, kao što su tuđe slike deo njihove. Smisljeno, besmisleno, smisljeno, besmisleno, to je talas koji prolazi kroz naš život i čini njegov osnovni naboj. Privlačim sebi sve čega se sećam iz prvih šest godina svog života, i sve što postoji od slika i predmeta iz tog perioda, i to čini važan deo mog identiteta, smislom i kontinuitetom ispunjava inače prazan obod tog jastva lišen sećanja. Od svih tih komadića i trenutaka načinio sam sebi jednog Karla Uvea, jednog Ingvea, jednu mamu i jednog tatu, kuću na Huveu i kuću na Tibakenu, babe i dede, komšiluk i mnoštvo dece.

Ta oskudna klimava struktura ono je što nazivam svojim detinjstvom.

Sećanje nije pouzdana veličina u čovekovom životu. A tako je iz prostog razloga što sećanju istina nije najvažnija. Potreba za

istinom nikada ne određuje da li će sećanje tačno reprodukovati neki događaj. To određuje koristoljublje. Sećanje je pragmatično, podmuklo i lukavo, ali ne na zloban ili neprijateljski način; naprotiv, čini sve da zadovolji svog domaćina. Ponešto gura u prazno ništavilo zaborava, ponešto izobličava do neprepoznatljivosti, ponešto elegantno pogrešno tumači, dok se zanemarljivo malog dela priseća oštro, jasno i tačno. Ali koje je sećanje tačno, to čoveku nije dato da utvrdi.

Što se mene tiče, sećanje na prvih šest godina života praktično je nepostojeće. Ne sećam se skoro ničega. Pojma nemam ko me je čuvao, šta sam radio, s kim sam se igrao, kao da je sve odneo vetar, godine 1968–1974. jedno su veliko prazno ništa u mom životu. Sitnice kojih uspevam da se setim ne vrede mnogo. Stojim na drvenom mostu u šumi toliko retkoj da bi mogla biti pri vrhu planine, ispod mene žubori veliki potok, voda je zelena i bela, skačem u mestu, most se njiše, smejem se. Pored mene je Gejr Prestbakmu, dečak iz susedstva, i on skače i smeje se. Sedim na zadnjem sedištu automobila, zaustavljamo se na raskrsnici, tata se okreće i kaže da smo u Mjendalenu. Idemo na fudbalsku utakmicu kluba Start, kako su mi rekli, ali ne sećam se ni puta, ni utakmice, ni povratka kući. Penjem se uz brežuljak izvan kuće, guram veliki plastični kamion, žut je i zelen i pruža mi fantastičan osećaj bogatstva, blagodeti i sreće.

To je sve. To su mojih prvih šest godina.

Ali to su kanonizovane uspomene, uspostavio ih je već sedmogodišnjak ili osmogodišnjak, magija detinjstva: prvo čega se sećam! Ali ima i drugih vrsta sećanja. Onih koja nisu utvrđena, koja se ne mogu prizvati voljom, već koja se povremeno sama od sebe prosto otkaače i podignu do svesti, i onda neko vreme plutaju po njoj kao nekakve providne meduze, probuđene određenim mirisom, ukusom, zvukom... Uvek ih prati neposredan i snažan osećaj radosti. Zatim ima sećanja povezanih s telom, kada čovek

uradi nešto što je nekada radio, podigne ruku da zaštiti oči od sunca, uhvati bačenu loptu, potrči livadom s kanapom zmaja u ruci sa svojom decom koja jure za njim. Ima i sećanja koja prate osećanja: iznenadni gnev, iznenadni plač, iznenadni strah, i čovek postaje ono što je bio, prosto bačen unazad u samome sebi, divljom brzinom povučen kroz godine. Ima i sećanja vezanih za krajolik. Jer krajolik iz detinjstva nije nalik onima koji dolaze posle, ima sasvim drugačiji naboj. U tom krajoliku svaki kamen, svako drvo ima značenje, i stoga što se sve u njemu videlo prvi put, i što se gledalo toliko mnogo puta, on se taloži duboko u svesti, ne mutno i nejasno kako se krajolik oko kuće odraslog čoveka javlja kad zatvori oči i pokuša da ga prizove, već skoro nečujeno precizno i detaljno. Potrebno je da u mislima samo otvorim vrata i izađem kako bi slike potekle ka meni. Pošljunčani prilaz kući, leti skoro plavičaste boje. Samo to, prilazi kućama iz detinjstva! I automobili iz sedamdesetih koji su stajali na njima! Bube, ajkule, taunusi, granade, askone, kadeti, konzuli, lade, amazoni... Ali dobro, posle šljunka, duž ograde sa smeđom providnom farbom, preko plitkog jarka između našeg puta, Nurosen Ringvej, i puta Elgstijen, koji je vodio kroz ceo kraj i prolazio pored još dva naselja osim našeg. Padina od tamne masne zemlje koja se od puta spuštala do šume! Kako su mali tanki zeleni izdanci skoro u trenu počinjali da niču iz nje: krhki i kao usamljeni u velikom svežem crnilu, a onda skoro brutalno obilje naredne godine, dok padinu nije prekrilo gusto razgranato rastinje. Nisko drveće, trava, pustikara, maslačak, paprat i žbunje potpuno su izbrisali nekada tako jasno vidljivu granicu između puta i šume. Pa uzbrdo, duž trotoara s njegovim uzanim kamenim ivičnjakom i, oh, kako je voda žuborila i tekla i strujala kraj njega kad pada kiša! Stazica nadesno, prečica do novog supermarketa *B-Maks*. Mala bara odmah pored, ne veća od dva mesta za parkiranje, breze koje su kao u žeđi visile nad njom. Ulsenova kuća na vrhu male uzvisine, i put koji se useca iza nje.

Zvao se Grevlingvejen. U prvoj kući s leve strane živeli su Jon i njegova sestra Trude, na zemljištu koje je manje-više bilo gomila kamenja. Uvek sam se plašio kad sam morao da prođem pored te kuće. Delimično zato što je Jon tu ponekad vrebao i gađao decu koja prolaze kamenjem ili grudvama snega, delimično zato što su imali nemačkog ovčara... Taj nemački ovčar... O, sada ga se sećam. Kakva je grozna zver bio taj pas. Vezivali su ga na verandi ili u dvorištu, lajao je na sve prolaznike, šunjabo se tamo-amo koliko mu je uže dozvoljavalo, zavijajući i cvileći. Bio je mršav, sa žutim, bolesnim očima. Jednom je pojurio za mnom nizbrdo, Trude je trčala za njim a povodac mu se vukao po zemlji. Čuo sam da ne treba bežati kad čoveka napadne zver, na primer medved u šumi, tada je važno stati sasvim miran i praviti se lud, pa sam tako i uradio, zaustavio sam se čim sam video da je nagruo. To mi uopšte nije pomoglo. Psa nije bilo briga što sam nepomičan, razjapio je čeljust i zario zube u moju podlakticu, blizu ručnog zgloba. Trude ga je stigla sekundu kasnije, zgrabila povodac i tako ga jako povukla da je otrgla psa. Plakao sam dok sam bežao od njih. Plašilo me je sve u vezi sa tom životinjom. Lavež, te žute oči, bale koje su mu curile s njuške, glatki oštri zubi čije sam tragove sada nosio na ruci. Kod kuće nisam rekao šta se desilo, plašio sam se da će me izgrditi, jer je u takvom događaju bilo mnogo prilika za prekor: nije trebalo da budem tamo u tom trenutku, ili nije trebalo da plačem, običan pas, šta je tu strašno? Od tog dana, uvek bi me preplavio strah kad ugledam tog psa. A to je bilo fatalno, jer nisam čuo da samo treba ostati miran kad opasna zver napadne već i da pas može da nanjuši strah. Ne znam ko mi je to rekao, ali bila je to jedna od onih stvari koje se govore i koje svi znaju: psi osete ako ih se plašiš. Tada i oni sami mogu da se uplaše ili postanu agresivni, i onda napadnu. Ako se ne plašiš, dobri su.

Mnogo sam razmišljao o tome. Kako mogu da nanjuše strah? Kako nanjušiti strah? I zar je moguće da se čovek pravi da se ne

plaši, tako da pas to nanjuši, a ne primeti istinsko osećanje koje se ispod krije?

Kanestrem, koji je živeo dve kuće iznad naše, takođe je imao psa. Bio je to zlatni ritriver po imenu Aleks, pitom kao jagnje. Svugde je kaskao za Kanestremom, ali i za svakim od njegovo četvoro dece, ako je morao. Tople oči i nekako meki, srdačni pokreti. Ali i njega sam se plašio. Jer zalajao bi kad se neko pojavi na brdu i priđe da pozvoni. Nije to bio oprezan, prijateljski ili iznenađen lavež, već snažan, dubok i prodoran. Tada bih zastao.

– Čao, Alekse – rekao bih ponekad ako nema nikoga u blizini.
– Ne plašim te se, znaš. Stvarno.

Ako je neko bio tu, morao sam samo da nastavim, da se pravim kao da nije ništa, prosto da prokrčim sebi put kroz lavež, a kada bi se pas našao preda mnom s otvorenim čeljustima, sagnuo bih se i pomazio ga nekoliko puta po boku dok bi mi je srce lupalo u grudima, a svi mišići omlitaveli od straha.

– Tišina, Alekse! – rekao bi Dag Lotar tada, ako dotrči iz podruma po pošljunčanoj stazici ili izleti iz ulaznih vrata.

– Karl Uve se plaši kad laješ, glupa džukelo.

– Ne plašim se – govorio sam tada. Dag Lotar bi me samo pogledao s nekakvim krutim osmehom, koji je nagoveštavao da ne treba ni da pokušavam.

Onda bismo pošli.

Kuda?

U šumu.

Dole do Ubećilena.

Dole do pontonskog pristaništa.

Gore do mosta.

Dole do Starog Tibakena.

Do fabrike koja je lila plastične čamce.

Gore na planinu.

Do Tjene.

Gore do *B-Maksa*.

Dole do *Fine*.

Ako nismo jednostavno jurcali po ulici u kojoj smo stanovali, ili visili ispred neke od kuća, ili sedeli na ivičnjaku ili gore na velikoj trešnji koja nikome nije pripadala.

To je bilo sve. To je bio svet.

Ali kakav svet!

Takva naselja nemaju korena u prošlosti, niti ikakve grane na nebu budućnosti, kao što su prigradska naselja nekada imala. Nastala su kao pragmatičan odgovor na praktično pitanje gde će svi doseljenici živeti, pa eno u šumi, uredićemo zemljište i staviti ga na prodaju. Jedina kuća koja se tu odranije nalazila pripadala je porodici po imenu Bek, otac je došao iz Danske i svojim rukama podigao kuću, usred šume. Nisu imali automobil, niti mašinu za veš ili televizor. Nisu imali baštu, samo dobro utabanu zemlju među drvećem. Naslagana drva za potpalu pod ciradama, a zimi naopako okrenut čamac. Dve sestre, Inga Lil i Lisa, išle su u više razrede osnovne škole i čuvale Ingvea i mene prvih godina našeg života u naselju. Njihov brat se zvao Jon, bio je dve godine stariji od mene, nosio čudnu domaću odeću, bio potpuno nezainteresovan za ono što je nas zanimalo, okrenut nečemu drugom što nismo znali ni šta je. S dvanaest godina je sebi napravio čamac. Ne poput naših splavova, koje smo pokušavali da sklepamo od snova i želje za avanturom, već pravi pravcati čamac s veslima. Trebalo je da ga ostala deca zadirkuju, ali nisu, razdaljina je u izvesnom smislu bila prevelika. Nije bio jedan od nas i nije se trudio da to postane. Njegov otac, Danac s biciklom, koji je možda želeo da živi sâm usred šume još od vremena u Danskoj, sigurno se razočarao kada je plan za novo naselje bio osmišljen i odobren, i kada su prve građevinske mašine zašle u šumu nedaleko od njegove kuće. Porodice koje su se uselile dolazile su iz cele zemlje, i sve su

imale decu. U kući s druge strane puta živeli su Gustavsenovi, on je bio vatrogasac, ona domaćica, došli su iz Honingsvoga, deca su im se zvala Rolf i Lejf Ture. U kući tačno preko puta nas živeli su Prestbakmuovi, on je bio nastavnik, ona medicinska sestra, došli su iz Trumsa, deca su im se zvala Gru i Gejr. Zatim Kanestremovi, on je radio u pošti, ona bila domaćica, došli su iz Kristijansanda, deca su im se zvala Stejnar, Ingrid Ane, Dag Lotar i Uni. S druge strane Karlsenovi, on je bio mornar, ona radila u prodavnici, bili su južnjaci, deca su im se zvala Kent Arne i Ane Lene. Iznad njih Kristensenovi, on je bio mornar, njenog zanimanja se ne sećam, deca su im se zvala Marijane i Eva. S druge strane živeli su Jakobsenovi, on je bio tipograf, ona domaćica, oboje iz Bergena, deca su im se zvala Trond, Gejr i Venke. Iznad njih Linlandovi, južnjaci, deca su im se zvala Gejr Hokon i Murten. Tu negde već gubim pregled, makar što se tiče toga kako se roditelji zovu i čime se bave. Bente, Tune Elisabet, Tune, Liv Berit, Stejnar, Kore, Rune, Jan Atle, Odlaug, Halvur zvala su se deca u tom delu. Mahom moji vršnjaci, najstariji su bili sedam godina stariji od mene, najmlađi četiri godine mlađi. Petoro će ići u moje odeljenje.

Uselili smo se leta 1970. godine. Tada se većina kuća u naselju još gradila. Prodorna sirena koja se začuje pre detonacije bila je uobičajen zvuk tokom mog odrastanja, a sasvim poseban osećaj propasti koji čoveka obuzme kad se talasi eksplozije rašire kroz zemlju i zatresu pod u kući bio je uobičajen osećaj. Bilo je prirodno što postoje veze iznad zemlje – putevi, kablovi, šume i mora – ali to što ih ima i pod zemljom me je uznemiravalo. Zar ne bi trebalo da ono na čemu stojimo bude apsolutno nepomično i nepropusno? Istovremeno su me svekoliki otvori u zemlji posebno privlačili, kao i ostalu decu s kojom sam odrastao. Često smo se okupljali oko neke od mnogih rupa iskopanih u susedstvu, bilo da su polagali kanalizacione cevi bilo kablove za struju, ili možda zidali

podrum, zurili smo u tu dubinu, žutu gde je pesak, crnu, smeđu ili crvenosmeđu gde je zemlja, sivu gde je glina, s dnom koje bi pre ili kasnije prekrila sivožuta i neprozirna bara, iz čije bi površine ponekad izvirivala pokoja stenčuga. Iznad rupe uzdizao bi se, žut ili narandžast, sjajan bager, nalik na pticu, s lopatom poput kljuna na kraju dugog vrata, pored njega parkiran kamion čija su svetla ličila na oči, hladnjak na usta, a prikolica prekrivena ciradom na leđa. Ukoliko se radilo na većim projektima, tu bi se našli i buldožeri ili damperi, najčešće žuti, s ogromnim točkovima koji su ostavljali tragove duboke kao cela naša šaka. Ako smo imali sreće, našli bismo splet žica detonatora unutar ili blizu rupe, i uzimali ih jer su za nas imale veliku upotrebnu i monetarnu vrednost. Inače je uvek bilo velikih kalemova, drvenih konstrukcija visine čoveka s kojih se odmotavaju kablovi i gomilâ glatkih crvenosmeđih plastičnih cevi prečnika otprilike kao naše podlaktice. Tu su bile i naslagane cementne cevi i unapred izliveni cementni bunari, tako grubi i lepi, malo viši od nas, savršeni za pentranje; zatim duge čvrste prostirke od starih isečenih automobilskih guma koje se koriste prilikom detonacija; naslagane drvene bandere za telefonske kablove, zelene od sredstva za impregniranje; sanduci s dinamitom; barake u kojima su se radnici presvlačili i jeli. Ako su bili tu, s poštovanjem smo se držali na rastojanju i gledali šta rade. Ako nisu bili tu, spuštali smo se u rupe, peli se na točkove dampera, balansirali na naslaganim cevima, opipavali vrata baraka i provirivali kroz prozore, ulazili u cementne bunare, pokušavali da kotrljamo kalemove, punili džepove odsečenim komadima kablova, plastičnim polugama, žicama za detonaciju. Niko u našem svetu nije bio značajniji od ovih radnika, ničiji rad nije delovao smislenije. Tehnički detalji od kojih se sastojao nisu me zanimali, kao ni marke građevinskih mašina. Pored promena u krajoliku koje su stvarali, za mene su najupečatljiviji bili usputni tragovi njihovog privatnog života. Kada bi iz narandžastog skafandera ili plavih,

širokih, skoro bezobličnih pantalona izvadili češalj i začesljali se, s kacigom pod rukom, među svim tim građevinskim mašinama koje su zujale i lupale, na primer, ili mističan, skoro nepojmljiv trenutak kad popodne izađu iz barake u sasvim običnom odelu, sednu u automobil i odvezu se kao sasvim obični ljudi.

Bilo je i drugih radnika koje smo pažljivo i neumorno pratili. Ako bi se u kraju pojavio neko iz preduzeća za telekomunikacije, vest bi se raširila među decom brzinom munje. Eno automobila, eno radnika, električara, i eno njegovih FANTASTIČNIH penjalica! S njima na nogama i pojasom za alat oko struka, privezao bi poseban opasač oko sebe i stuba, a onda, laganim i pažljivo procenjenim, ali za nas POTPUNO neshvatljivim pokretima, počinjao da se penje. Kako je to MOGUĆE? Pravih leđa, bez vidnog napora, bez vidne upotrebe snage, KLIZIO je do vrha. Razrogačenih očiju, zurili smo u njega dok radi tamo gore, nije bilo govora da odemo, jer uskoro će sići, jednako lako, opušteno i nepojmljivo. Zamisli da imaš takve penjalice sa šipkom nalik na surlu koja se obavlja oko stuba, šta bi sve mogao onda!

Tu su bili i radnici vodovoda i kanalizacije. Ljudi koji bi se parirali pored nekog od mnogih šahtova u ulici, bilo da je u samom asfaltu bilo sazidan kao malo uzvišenje negde pored, i koji bi, pošto navuku čizme koje su im sezale čak do STRUKA, šipkom podizali užasno težak metalni poklopac, ostavljali ga pored i počinjali da silaze. Kako su im u rupi ispod asfalta prvo nestajale potkolenice, pa butine, pa stomak, pa grudi, na kraju glava... A šta je ispod, ako ne tunel? I tuda teče voda? I može da se hoda? Oh, kako je to bilo fantastično. Možda je sada tamo negde, pored bicikla Kenta Arnea, dvadesetak metara daleko, ali ispod zemlje! Ili su možda ti šahtovi nekakve stanice, dakle bunari iz kojih mogu da se provere cevi ili uzme voda u slučaju požara? To niko nije znao, a bilo nam je rečeno da se držimo podalje kad siđu dole. Niko se nije usuđivao da ih pita. I niko nije bio dovoljno snažan da sâm podigne teški

poklopac nalik na kovanicu. I zato je to ostala misterija, kao i mnogo šta drugo u tom periodu.

Čak i pre nego što smo pošli u školu, bili smo slobodni da idemo kud hoćemo, s dva izuzetka. Prvi je bio veliki put koji se nastavljao od mosta i vodio ka benzinskoj pumpi *Fina*. Drugi je bilo more. Nikad nemoj sam silaziti do mora!, upozoravali su nas roditelji. Ali zašto ne, zaista, zar su mislili da ćemo pasti u vodu? Ne, nije zbog toga, rekao je neko dok smo sedeli na steni nedaleko od livadice na kojoj smo ponekad igrali fudbal, gledajući vodu do koje se litica okomito spuštala, možda trideset metara pod nama. To je zbog bukavca. On davi decu.

– Ko to kaže?

– Mama i tata.

– Ovde je?

– Da.

Pogledali smo sivkastu površinu zaliva Ubećilen. Bilo je sasvim moguće da se nešto krilo pod njom.

– I samo je tu? – pitao je neko. – Onda možemo da odemo negde drugde? Do Tjene?

– Ili do Malih Havaja?

– Tamo su drugi bukavci. Opasni su. Stvarno. Mama i tata tako kažu. Hvataju decu i dave ih.

– Može li da se popne dovde?

– Ne znam. Ne, mislim da ne može. Ne može. Predaleko je. Opasno je samo kod ivice.

Posle toga sam se plašio bukavca, ali ne toliko koliko lisica, pomisao na njih me je užasavala, i ako bih video da se neki žbun pomera i da je nešto zašuštalo, bežao bih na sigurno, što će reći na čistinu u šumi, ili nazad do naselja, gde lisice nisu smele da priđu. Da, toliko sam se plašio lisica da je Ingve mogao samo da kaže ja sam lisica, dolazim da te ćapim, dok leži na gornjem krevetu, a ja ispod, pa da se smrznem od straha. Ti nisi lisica, govorio sam

tad. Jesam, odgovarao je, naginjao se preko ivice i pokušavao da me ščepa rukom. Uprkos tome, iako me je s vremena na vreme plašio, nedostajao mi je kad smo dobili svako svoju sobu i kad sam iznenada morao da spavam sam. Bilo je u redu, ipak sam u kući, i nova soba je bila lepa, ali bilo bi još lepše da je on tu, na krevetu iznad. Tada sam jednostavno mogao da pitam Ingvea, plašiš li se sada, na primer, a on bi odgovarao: neee, zašto bih se plašio. Nema ovde ničeg strašnog, a ja bih znao da je u pravu i umirio bih se.

Mislim da me je strah od lisica napustio u sedmoj godini. Prazninu koju je ostavio brzo su ispunile druge stvari. Jednog prepodneva prošao sam pored televizora, bio je uključen iako ga niko nije gledao, emitovali su matine film, a u njemu, oh, ne, oh, ne, čovek bez glave peo se uz stepenice! Oooo! Pobegao sam u sobu, ali nije pomoglo, tamo sam bio jednako sâm i bespomoćan, pa sam morao da potražim mamu, ako je kod kuće, ili Ingvea. Slika bezglavog čoveka me je proganjala, i to ne samo u mraku, kao ostale zastrašujuće predstave koje sam imao. Ne, bezglavi čovek je mogao da me spopadne usred bela dana, i ako bih tada bio sâm, ništa mi ne bi značilo što sunce sija i ptičice pevaju, srce je lupalo i strah izvirao iz svakog najmanjeg nerva. Zapravo je bilo još gore zbog toga što se tama javila na svetlosti. Da, ako sam se ičega istinski plašio, bila je to tama na svetlosti. Najgore je bilo to što ništa nisam mogao da uradim povodom toga. Nije pomagalo da dozivam u pomoć, nije pomagalo da stanem nasred otvorenog prostora, nije pomagalo da bežim. Tu je još bila i naslovna strana „Detektivskog magazina“ koju mi je tata jednom pokazao, imao je taj časopis još od detinjstva, na njoj se nalazio kostur koji nosi čoveka prebačenog preko ramena, glava mu je bila okrenuta i gledao je pravo u mene praznim očima lobanje. I tog kostura sam se plašio, pojavljivao se u svim mogućim i nemogućim situacijama. Plašio sam se i tople vode u kupatilu. Jer kad se pusti topla voda, u cevima se javljao prodoran zvuk, a odmah potom,

ako se odmah ne zavrne, čulo se i lupanje. Ti zvuci, tako divlji i glasni, prepadali su me nasmrt. Postojao je način da se to izbegne, trebalo je prvo pustiti hladnu vodu, a onda polako puštati toplu. Mama, tata i Ingve su to tako radili. Ja sam pokušavao, ali čim bih odvrnuo ventil za toplu vodu, prodorni zvuk je prosecao zidove, praćen sve bržim lupanjem, kao da neko besni tamo dole, pa sam ga zavrtao što sam brže mogao i istrčavao napolje dok mi je strah pulsirao u čitavom telu. Zato sam se kupao u hladnoj vodi, ili ujutru preuzimao Ingveovu prijavu ali mlaku vodu.

Psi, lisice i cevi bile su konkretne i fizičke pretnje, što ih je u mojoj glavi držalo na određenom mestu, ili su tu, ili nisu. Ali bezglavi čovek i iskeženi kostur pripadali su mrtvima, a oni se ne mogu tako držati na mestu, mogli su da se pojave bilo gde, u ormaru ako ga otvorim u mraku, na stepeništu dok se penjem, u šumi, pa čak i pod krevetom ili u kupatilu. Sopstveni odraz u prozorima povezivao sam s tim prikazama smrti, možda zato što se video samo kad je napolju mrak, ali bila je to užasavajuća pomisao, videti sopstveni odraz u crnom staklu i poverovati da to nisam ja, već mrtvac koji me gleda.

Godine kada smo pošli u školu, više niko nije verovao u bu-kavce, vilenjake ili bauke, smejali smo se onima koji jesu, ali je predstava o duhovima i utvarama ostala, možda zato što se nismo usuđivali da je zaboravimo; mrtvaci ipak postoje, to smo svi znali. Druge naše predstave, koje su poticale iz istog bogatog sveta, naime mitologije, bile su svetlije i naivnije, kao na primer ona o kraju duge, gde bi trebalo da se nalazi blago. Čak i jeseni kad smo pošli u prvi razred, dovoljno smo verovali u to da krenemo u potragu za njim. To je sigurno bilo jedne subote u septembru, kiša je padala celog prepodneva, igrali smo se na putu ispod kuće gde je živeo Gejr Hokon, ili bolje rečeno u jarku punom vode. Baš tu je put prolazio pored dinamitom prosečene litice, s čijeg je maho-

vinom, travom i zemljom prekrivenog vrha curela i kapala voda. Nosili smo gumene čizme, pantalone za kišu i kabanice jasnih boja, vezanih kapuljača, tako da su svi zvuci menjali mesto; dah i pokreti glave sve vreme su se čuli jasno i glasno, dok je sve ostalo bilo prigušeno i kao da dopire izdaleka. Među drvećem preko puta i na vrhu planine nad nama stajala je gusta magla. Narandžasti krovovi s obe strane ulice ispod nas sijali su blago u svetlom sivilu. Iznad šume u dnu brda nebo se uzdizalo kao nadut trbuh, prožet upornom kišom koja je neprekidno blago dobovala po kapuljači i u tom trenutku preosetljivim ušima.

Pravili smo branu, ali je pesak koji smo nakupili lopaticama stalno klizio, a kada smo ugledali automobil Jakobsenovih kako se penje putem, nismo oklevali, bacili smo lopatice i trčeći se spustili do njihove kuće, gde se automobil u istom trenutku zaustavio. Traka plavičastog dima lebdela je u vazduhu iza auspuha. S jedne strane izašao je otac, mršav kao čačkalica, s dogorelom cigaretom u uglu usana, sagnuo se, povukao ručicu u dnu sedišta i gurnuo ga napred kako bi njegova dva sina Veliki Gejr i Trond mogli da izađu, dok je majka, mala i obla, riđa i bleđa, pustila ćerku Venke s druge strane.

– Zdravo – rekli smo.

– Zdravo – rekli su Gejr i Trond.

– Gde ste bili?

– U gradu.

– Zdravo, momci – kazao je otac.

– Zdravo – odgovorili smo.

– Hoćete li da čujete kako se sedamsto sedamdeset sedam kaže na nemačkom? – pitao je.

– Hoćemo.

– *Siebenhundert-und-siebundsiebsich!* – kazao je svojim promuklim glasom. – Ha-ha-ha!

I mi smo se nasmejali. Njegov smeh se pretvorio u kašalj.

– Eto – rekao je kad je prošlo, gurnuo ključ u vrata automobila i okrenuo. Imao je tikove na usnama i jednom oku.

– Kuda ste pošli? – pitao je Trond.

– Ne znamo – odgovorio sam.

– Mogu li s vama?

– Naravno.

Trond je bio moj i Gejrov vršnjak, ali mnogo sitnije građe. Oči su mu bile savršeno okrugle, donja usna mesnata i crvena, nos mali. Iznad tog lica lutke rasla je plava talasasta kosa. Njegov brat je izgledao sasvim drugačije; imao je sitne, lukave oči, često i podrugljiv osmeh, ravnu žutosmeđu kosu, pegav koren nosa. Ali i on je bio sitan.

– Onda obuci kabanicu – rekla je majka.

– Samo da obučem kabanicu – kazao je Trond i otrčao unutra. Čekali smo ga bez reči, držeći ruke uz bokove kao dva pingvina. Kiša je stala. Blag vetar zanjihao je vrhove visokih vitkih borova tu i tamo po baštama ispod nas. Potočić je tekao pored puta, ponegde noseći gomile borovih iglica – žuta slova „v“, žute koščice posvuda rasute.

Na nebu iza nas pokrivač oblaka se rascepio. Krajolik u kojem smo stajali, sa svim svojim krovovima, travnjacima, šumarcima, vrhovima i padinama, poprimio je nekakav sjaj. S uzvisine iznad naše kuće, koju smo jednostavno nazivali planinom, uzdizala se duga.

– Gledaj – kazao sam. – Duga!

– Au! – zadivio se Gejr.

Trond je za sobom zatvorio ulazna vrata. Potrčao je ka nama.

– Duga na planini! – kazao mu je Gejr.

– Da odemo da potražimo blago?

– Da, hajdemo! – rekao je Trond.

Potrčali smo nizbrdo. Na travnjaku Karlsenovih stajala je Ane Lene, mlađa sestra Kenta Arnea, i pratila nas pogledom. Nosila je

pojas za koji je bio privezan lastiš, kako ne bi mogla da se udalji. Crveni automobil njene majke bio je parkiran u dvorištu. Sveća je gorela u fenjeru na zidu. Ispred kuće Gustavsenovih Trond je usporio.

– Lejf Ture bi sigurno hteo da pođe s nama – rekao je.

– Mislim da nije kod kuće – kazao sam.

– Bez obzira, hajde da pitamo – rekao je Trond i prošao između betonskih stubova gde je trebalo da stoji kapija, ali nije, čemu se moj otac često smejavao, i ušao u dvorište. Na svakom stubu stajala je šuplja metalna kugla iz koje je izvirivala strela, i koju je nosio nag, savijen čovek. Bili su to sunčani satovi, a moj otac se rugao i tome, jer šta će im *dva* sunčana sata?

– Lejf Ture! – povikao je Trond. – Izađi!

Pogledao nas je. Onda smo sva trojica povikali.

– Lejf Ture! Izađi!

Prošlo je nekoliko sekundi. Onda se otvorio kuhinjski prozor i provirila je majka.

– Izlazi. Samo da obuče kabanicu. Ne morate više vikati.

Imao sam sasvim jasnu sliku tog blaga. Velik crn tronožni lonac pun blistavih stvari. Zlata, srebra, dijamanta, rubina, safira. Nalazili su se na krajevima duge, po jedan sa svake strane. Već smo ga jednom tražili, ali bezuspešno. Trebalo je žuriti, duga nikad ne potraje.

Lejf Ture, već neko vreme senka iza žutog stakla na vratima, najzad ih je otvorio. Talas toplog vazduha pokuljao je za njim. Kod njih je uvek bilo veoma toplo. Osetio sam dašak nečeg istovremeno kiselog i slatkog. Tako je mirisalo kod njih. Svaka kuća osim naše imala je poseban miris, a to je bio njihov.

– Šta ćemo? – pitao je i zalupio vrata tako da je staklo zvecnulo.

– Duga je na planini, idemo da potražimo blago – odgovorio je Trond.

– Pa hajdemo onda! – kazao je Lejf Ture i potrčao. Pojurili smo za

njim, niz poslednji deo brda, a onda uz put koji se peo ka planini. Video sam da Ingeov bicikl još nije na svom mestu, ali tu su bili i mamina zelena buba i tatin crveni kadet. Mama je usisavala kad sam izašao, to sam najviše mrzeo, nisam podnosio taj zvuk, bio je poput zida koji me pritiska. Takođe su otvarali prozore kad su čistili, vazduh u kući postao bi ledeno hladan, a kao da je ta hladnoća prelazila i na mamu, potpuno se zatvarala dok se naginjala nad kofom i uvtala krpu, ili dok je povlačila metlu ili usisivač po podu, a pošto je za mene bilo mesta samo kada je otvorena, i ja sam postajao hladan svake takve subote pre podne, toliko hladan da mi je hladnoća čak prodirala u glavu i onemogućavala me da ležim na krevetu i čitam stripove, što sam inače voleo, tako da na kraju nisam imao izbora osim da se obučem i izjurim napolje, u nadi da će se tamo nešto desiti.

Kod nas su i mama i tata sređivali kuću, a to nije bilo uobičajeno; koliko sam znao, nijedan drugi otac to nije radio, možda s izuzetkom Prestbakmua, mada nikada nisam video da to radi, pa sam u suštini sumnjao da se bavi takvim stvarima.

Ali tog dana tata je bio otišao do grada da kupi krabe na ribljoj pijaci, a posle je sedeo u svojoj radnoj sobi, pušio cigarete i možda ispravljao sastave, možda čitao stručnu literaturu, možda se bavio svojom zbirkom poštanskih maraka, možda čitao *Fantoma*.

Nedaleko od naše tamne ograde, gde je počinjala staza do *B-Maksa*, jedan odvod se izlio i poplavio šumsko tlo. Rolf, brat Lejfa Turea, rekao je nekoliko dana ranije da je to tatina odgovornost. „Odgovornost“ nije bila reč koju je inače koristio, pa sam shvatio da je to čuo od oca. Tata je sedeo u opštinskoj upravi, oni su odlučivali o svemu na ostrvu, pa je Gustavsen, otac Lejfa Turea i Rolfa, mislio na to. Tata je morao nekoga da obavesti o poplavi kako bi poslali ljude da to poprave. Dok smo se peli, a ja ponovo bacio pogled na ne prirodno veliku količinu vode među malim tankim drvećem, po kojoj su plutali i komadi belog toalet-papira,

odlučio sam da mu to prenesem ako se ukaže prilika. To treba da pomene na sastanku u ponedjeljak.

I eno ga. U svojoj plavoj kabanici, sa spušenom kapuljačom, u plavim farmerkama koje oblači kad treba da radi u bašti i zelenim čizmama do kolena, pojavio se iza ugla kuće. Malčice okrenutog gornjeg dela tela, pošto je u rukama nosio merdevine, s kojima je balansirao preko travnjaka, sekundu pre nego što će ih zabiti u zemlju, uspraviti i osloniti o krov.

Okrenuo sam se i požurio da stignem ostale.

– Duga je još tu! – povikao sam.

– Vidimo je! – povikao je Lejf Ture.

Sustigao sam ih gde je staza počinjala i, hodajući iza Trondovih žutih leđa, zašao među drveće s kojeg su pljuštale kapi svaki put kada bi neko pomerio granu u stranu, pored smeđe Moldenove kuće, u kojoj nije bilo dece, samo jedan dugokosi mladić s velikim naočarima i u smeđim zvoncarama. Nismo mu znali ni ime, pa smo i njega jednostavno zvali Molden.

Najbrži put do vrha planine vodio je pored njihove bašte, i sada smo se peli duž nje, polako, jer bilo je strmo, a duga žuta trava koja je tu rasla bila je klizava. Hvatao bih se za poneko drveće i povlačio se dalje. Pri vrhu je planina bila gola i izbočena, nije bilo moguće popeti se, svakako ne kad je tako mokra, ali se sa strane, između same uzbrdice jedne isturene stenčuge, nalazio procep koji je pružao oslonac za nogu, pa se tuda lako moglo uzverati poslednjih nekoliko metara do vrha.

– Ali gde je? – začudio se Trond kad se prvi našao na vrhu.

– Pa tu je bila! – kazao je Gejr i pokazao na mali plato nekoliko metara dalje.

– O, ne – dobacio je Lejf Ture. – Tamo je dole. Pogledajte!

Svi su se okrenuli i pogledali naniže. Duga se protezala nad šumom daleko ispod. Jedan kraj bio joj je nad drvećem nedaleko od kuće Bekovih, drugi otprilike kod livade koja se spuštala do

malog zaliva.

– Hoćemo li tamo? – pitao je Trond.

– Ali možda je blago još ovde? – predložio je Lejf Ture. – Možemo makar malo da potražimo.

Sećam se kako su te reči zvučale na našem dijalektu.

– Nema šanse – kazao sam. – Blago je samo tamo gde je duga.

– A ko je stigao da ga premesti? To bih voleo da znam – rekao je Lejf Ture.

– Pa niko – odvratio sam. – Jesi li glup? Niko ga i ne donosi, ako si to mislio. Duga to radi.

– Ti si glup – odbrusio je Lejf Ture. – Ne može samo tek tako da nestane.

– Baš može – kazao sam.

– Ne može – rekao je Lejf Ture.

– Može – ponovio sam. – Pa, hajde, potraži ga, vidi da li ćeš ga naći!

– I ja ću potražiti – pridružio se Trond.

– I ja – rekao je Gejr.

– Ja neću – kazao sam.

Okrenuli su se i pošli, gledajući levo i desno. Primetio sam da želim da im se pridružim, ali sada nisam mogao. Namesto toga sam pogledao vidik. Bio je to najbolji vidikovac od svih. Video se most, kao da se uzdiže iz krošnji, video se moreuz, gde je uvek bilo čamaca, i videli su se ogromni beli rezervoari s gasom, koji su stajali s druge strane. Video se Ještadholmen, video se novi put, nizak betonski most kojim je prelazio, video se i obližnji Ubecílen. I videlo se naselje. Svi crveni i narandžasti krovovi među drvećem. Put. Naša bašta, bašta Gustavsenovih; ostatak je bio skriven.

Nebo nad naseljem sada je bilo skoro sasvim plavo. Oblaci dalje ka gradu beli. Dok su oni na drugoj strani, iza Ubecílena, još bili sivi i teški.

Video sam i tatu dole. Majušna, majušna prilika, ne veća od

mrava, na vrhu merdevina kod krova.

Da li je on mogao da vidi mene, ovde gore?

Zaduvao je vetar.

Okrenuo sam se i potražio ih pogledom. Dve žute i jedna svetlozelena mrlja kretale su se tamo-amo među drvećem. Kamen platoa bio je tamnosiv, otprilike kao nebo u daljini, sa žutom i ponegde skoro belom travom u pukotinama. Tu je ležala i debela grana, koja nije dodirivala zemlju već se oslanjala na mnoštvo sitnih sporednih grančica. Izgledala je neobično.

Tek sam malo zalazio u šumu koja je tu počinjala. U tom smeru nisam odmakao dalje od velikog, iz korena prevrnutog drveta tridesetak metara dublje. Odatle se videla padina na kojoj je rastao samo vres. S visokim vitkim borovima s obe strane i gušćim jelama poput zida u pozadini, ličila je na veliku sobu.

Gejr je jednom tu rekao da je video lisicu. Nisam mu poverovao, ali pošto se s lisicama ne treba šaliti, za svaki slučaj smo odneli užinu i flašice soka do ivice planine, gde se ceo poznati svet prostirao pod nama.

– Evo ga! – povikao je Lejf Ture sada. – Čoveče! Blago!

– Čoveče! – povikao je Gejr.

– Nećete me prevariti – odgovorio sam glasno.

– Joj, joj – opet se začuo Lejf Ture. – Bogati smo!

– Au, čoveče! – pridružio im se Trond.

Onda je nastala tišina.

Da li su ga zaista našli?

Ma jok. Hoće da me prevare.

Ali kraj duge bio je baš ovde.

Šta ako je istina to što je Lejf Ture rekao, da lonac ne nestaje s dugom?

Napravio sam nekoliko koraka ka njima i pokušao da provirim kroz grm kleke iza kojeg su stajali.

– Au! Vidi ti to! – kazao je Lejf Ture.

U trenutku sam doneo odluku, požurio preko platoa, uleteo među drveće i žbunje, zastao.

Pogledali su me.

– Prevarili smo te! Ha-ha-ha! Prevarili smo te!

– Sve vreme sam znao – uzvratio sam. – Samo sam došao po vas. Duga će nestati ako ne požurimo.

– Nije nego – kazao je Lejf Ture. – Prevarili smo te. Priznaj.

– Hajde, Gejre – rekao sam. – Idemo dole da potražimo blago.

Pogledao je Lejfa Turea i Tronda, nije mu bilo prijatno. Ali bio mi je najbolji drug i pošao je sa mnom. Trond i Lejf Ture su požurili za nama.

– Piški mi se – rekao je Lejf Ture. – Da se takmičimo? Preko ivice? Koliki će to biti mlaz!

Da piškim napolju kad je tata dole i može da me vidi?

Lejf Ture je već spustio pantalone za kišu i sad se baktao s rajseršlusom ispod. Gejr i Trond stali su oko njega i takođe spustili pantalone vrckajući zadnjicama.

– Meni se ne piški – kazao sam. – Upravo sam piškio.

– Nisi – odvratio je Gejr i okrenuo se ka meni, držeći kitu s obe ruke. – Ceo dan smo zajedno.

– Piškio sam dok ste tražili blago – rekao sam.

Sledećeg trenutka se oko njih podigla para od mokraće. Napravio sam nekoliko koraka unapred da vidim ko je pobedio. Začudo, bio je to Trond.

– Rolf je nategao kožu na piši – rekao je Lejf Ture i zakopčao šlic. – Tako može mnogo duže da piša.

– Duga je nestala – kazao je Gejr i još jednom protresao vrh pre nego što ga je vratio na mesto.

Svi su pogledali naniže.

– Šta ćemo sada? – pitao je Trond.

– Ne znam – odgovorio je Lejf Ture.

– Da siđemo do kućice za čamce? – predložio sam.

– Šta ćemo tamo? – pitao je Lejf Ture.

– Da se penjemo na krov, na primer – odgovorio sam.

– Hajdemo! – rekao je Lejf Ture.

Ukoso smo se spustili niz padinu, provukli se kroz guste jele i pet minuta kasnije izbili na pošljunčani put koji je vodio duž malog zaliva. Zimi smo se skijali na travnatom brdu s druge strane. Tokom leta i jeseni retko smo tu silazili, jer šta bismo radili? Zaliv je bio plitak i muljevit, u njemu se nije moglo kupati, obližnje pristanište bilo je oronulo, a ostrvce s druge strane sasvim prljavo zbog kolonije galebova koja je tamo živela. Tu smo mahom zalazili bez ikakvog cilja ili svrhe, baš kao tog prepodneva. Skroz gore, između kosine i ivice šume, nalazila se stara bela kuća u kojoj je živela stara seda žena. Ništa nismo znali o njoj. Ni kako se zove, ni šta radi tu. Ponekad smo zavirivali u kuću, naslanjali se na prozore i priljublivali lice uz staklo. Ne iz nekog posebnog razloga, niti iz radoznalosti, već jednostavno zato što smo mogli. Tada bismo ugledali dnevnu sobu sa starim nameštajem, ili kuhinju sa starim stvarima. Pored kuće, s druge strane uzane staze, stajao je crven i nekako sav ulegao ambar. A skroz dole, kraj potoka koji je doticao iz šume, nalazila se stara neofarbana kućica za čamce s katranskim papirom na krovu. Duž potoka su rasle orlova paprat i biljke ogromnih listova spram tanke stabljike; ako se rukom sklone u stranu, onim plivačkim pokretom koji se koristi da se pogleda iza nečeg propustljivog, tlo je delovala golo, kao da nas biljke varaju, prave se da je to mesto bujno i zeleno, dok zapravo ispod gustog lišća nema ničeg osim zemlje. Malo niže, kod vode, zemlja ili glina, ili šta je već, bila je crvenkasta, skoro boje rđe. S vremena na vreme tu bi se nasukale različite stvari, komad plastične kese ili kondom, ali ne u danima poput tog, kad je voda snažno nadirala iz cevi ispod puta i prestajala da šušti tek u malom ušću nalik na deltu, u kojem se voda širila pre nego što stigne do zaliva.

Kućica za čamce sasvim je bila posivela od starosti. Na nekim mestima je cela šaka mogla da se proturi između dasaka, pa smo znali kako je unutra iako nikada nismo ušli. Pošto smo nakratko gledali kroz te pukotine, usmerili smo pažnju ka krovu, na koji se, dakle, trebalo popeti. Da bismo u tome uspeali, morali smo da nađemo nešto na šta ćemo stati. Ništa u vidokrugu nije se moglo iskoristiti, pa smo se odšunjali uzbrdo, do ambara, i potražili tamo. Prvo smo se uverili da s druge strane ne stoji automobil, kao što je nekada bio slučaj, pripadao je nekom čoveku, možda sinu te starice, s vremena na vreme nam je branio da se skijamo po njihovom dvorištu kad bismo hteli da produžimo spust, što ona nikada nije činila. Zato smo ga se pribojavali.

Nigde automobila.

Nekoliko belih kanti bačenih uza zid. Prepoznao sam ih s babinog i dedinog imanja – mravlja kiselina. Zarđalo bure. Otkačena vrata.

Ali eno! Paleta!

Podigli smo je. Skoro da je bila urasla u tlo. Mnoštvo mokrica i malih paukolikih stvorova puzalo je na sve strane kada smo je podigli. Onda smo je zajedno preneli preko zemljišta i spustili do kućice za čamce. Ukoso smo je oslonili o zid. Lejf Ture, poznat kao najhrabriji među nama, pokušao je prvi. Stojeći na paleti, uspeo je da stavi lakat na krov. Drugom rukom se čvrsto uhvatio za ivicu krova, a onda *bacio* nogu uvis. Prebacio ju je preko ivice, nakratko je ležala na krovu, ali čim se težina tela povećala, stisak mu je popustio i pao je kao džak, ni za šta nije mogao da se uhvati. Bokom je sleteo na kosu paletu i onda skliznuo na zemlju.

– Oh! – zavapio je. – O, sranje! Ooh. O! O! O!

Polako se podigao, pogledao šake, protrljao butinu.

– Uh, kako je bolelo. Sad neka neko drugi proba.

Pogledao me je.

– Nemam ja toliko jake ruke – kazao sam.

– Ja ću – rekao je Gejr.

Ako je Lejf Ture bio poznat po hrabrosti, Gejr je bio poznat po neobuzdanosti. Nije bio takav sam po sebi, jer da je po njegovom, po ceo dan bi sedeo u kući, crtao i prdeo, već kad ga neko nagovori na to. Možda je bio pomalo naivan. Tog leta smo on i ja napravili automobil od jednog sanduka, uz veliku pomoć njegovog oca, a kada je bio gotov, nagovorio sam ga da me gura unaokolo u automobilu samo tako što sam mu rekao da će od toga ojačati. Naivan, ali i bandoglav, ponekad su sve granice za njega jednostavno nestajale, i tada je mogao da učini bilo šta.

Gejr je izabrao drugačiju metodu od Lejfa Turea. Stojeći na paleti, zgrabio je ivicu krova s obe ruke i pokušao da napravi nekoliko *koraka* uza zid, sa svom težinom na prstima kojima se čvrsto držao. Bilo je to idiotski. Čak i da je u tome uspeo, stajao bi vodoravno ispod krova, što je mnogo gori položaj od onog u kojem je počeo.

Prsti su sklznuli i pao je zadnjicom na paletu, a onda udario i potiljak.

Otelo mu se kratko stenjanje. Kada je ustao, video sam da se jako udario. Napravio je nekoliko ljutih koraka tamo-amo, ponovo zastenjao. *Nghn!* Onda se opet popeo. Ovoga puta upotrebio je metodu Lejfa Turea. Kada je prebacio nogu preko ivice, kao da mu je telom prostrujao niz elektrošokova, noga mu je udarala o katranski papir, telo se uvijalo, i cap, našao se na vrhu klečeći i gledajući nas.

– Nije teško! – kazao je. – Hajde! Mogu da vas povučem!

– Ne možeš. Nisi dovoljno jak – rekao je Trond.

– Pa možemo da probamo – uzvratio je Gejr.

– Bolje siđi – rekao je Lejf Ture. – Ionako uskoro moram kući.

– I ja – kazao sam.

Ali nije delovao razočarano. Pre ljutito.

– Onda ću skočiti – rekao je.

– Nije li malo previsoko? – pitao je Lejf Ture.

– Nije – odgovorio je Gejr. – Samo da se malo koncentrišem.

Dugo je čučao i zurio u zemlju duboko dišući, kao da se sprema da skoči u vodu. Na tren je nestalo svake napetosti iz njegovog tela, verovatno se predomislio, ali onda se ponovo stegao i skočio. Pao je, napravio kolut, poskočio kao feder, i gotovo i pre nego što se uspravio počeo da briše butinu kako bi pokazao koliko mu je to bilo lako.

Da sam ja jedini uspeo da se popnem, bio bi to veliki trijumf. Lejf Ture se tada nikada ne bi predao. Makar morao da se penje i pada cele noći, ipak bi istrajao, da ispravi tu neravnotežu koja se iznenada pokazala. Ali s Gejrom je bilo drugačije. Mogao je da učini sasvim neverovatne stvari, kao kada je jedne zime skočio u hrpu snega s visine od pet metara, i to bez ikakvih posledica, na šta se niko drugi nije odvažio. To se nije računalo. Gejr je bio Gejr, šta god da mu padne na pamet.

Bez daljeg oklevanja pošli smo uzbrdo. Na nekim mestima voda je odnela deo šljunka s puta, dok je drugde ostavila duga udubljenja. Zastali smo i zabijali pete na jednom posebno mekanom delu, mokar šljunak gomilao se uz ivicu čizme, osećaj je bio lep. Ruke su mi se pomalo smrzavale. Kada sam ih stegao, prsti su ostavljali bele tragove na crvenilu. Ali bradavice, tri na jednom palcu, dve na drugom, jedna na kažiprstu, tri na nadlatici, nisu menjale boju, blago smeđecrvene kao i uvek, i prekrivene tačkicama koje su mogle da se ogule. Onda smo stigli na drugi kraj zemljišta, ovičen kamenom ogralom i šumom koja je počinjala odmah iza, kao uramljena dugačkim brežuljkom, dosta strmim, možda deset metara visokim i obraslim jelama, koji se tu i tamo pretvarao u golo stenje. Dok sam hodao tuda, ili po sličnim mestima, često sam uživao u maštanju da je predeo zapravo more. Da je livada površina vode iz koje izviruju planine i ostrvca.

Oh, kako bi bilo ploviti čamcem kroz šumu! Kako bi bilo plivati